

Inhoud

Voorwoord	V
Lijst van afkortingen	VII
DEEL 1	
Duurzaamheid in bedrijf	XXIII
1 Duurzaamheid en de wereld	1
1.1 Inleiding	2
1.2 Wat is duurzaamheid?	2
1.3 Grenzen aan de groei	3
1.4 Akkoord van Parijs	7
1.5 EU Greendeal	8
1.6 Ten slotte	10
Casuïstiek Van Aelst Bouw – de eerste stap naar duurzaam bouwen	11

2	Duurzaamheid en organisaties	13
2.1	Inleiding	14
2.2	Ontstaan van mvo	14
2.2.1	Greenhouse Gas Protocol	17
2.2.2	GRI-standaarden	18
2.2.3	SASB-standaarden	20
2.2.4	Integrated Reporting Framework (IR-Framework)	21
2.2.5	Non Financial Reporting Directive (NFRD)	22
2.3	Mvo vandaag de dag	24
2.4	Duurzame businessmodellen	27
2.5	Ten slotte	29
Casuïstiek	Paragon Nederland & België – Duurzaamheid als strategische kracht	30
3	Duurzaamheid en financials	31
3.1	Inleiding	32
3.2	Economische waarde versus duurzaamheid	32
3.3	TCFD-model	34
3.4	Duurzaam financieren	36
3.5	Rol van de controller en auditor	39
3.6	Ten slotte	41
Casuïstiek	Koninklijke Auping – Duurzaam financieren, sturen en controleren	42

DEEL 2
Rapporteren van duurzaamheidsinformatie 45

4	Duurzaamheidsverslaggeving	49
4.1	Inleiding	50
4.2	De ontwikkeling van duurzaamheidsverslaggeving	50
4.2.1	Opmars van standaarden voor duurzaamheidsverslaggeving	51
4.2.2	Ontstaan van verplichte duurzaamheidsverslaggeving vanuit de Europese Greendeal	57
4.3	De CSRD	59
4.3.1	Welke ondernemingen moeten rapporteren onder de CSRD?	59
4.3.2	Rapporteren binnen de groep	61
4.3.3	Eisen vanuit de CSRD	65
4.3.4	CSRD en het Omnibus-voorstel	67
4.4	De CSDDD	68
4.4.1	Toepassingsgebied van de CSDDD	69
4.4.2	CSDDD en het Omnibus-voorstel	71
4.5	EU Taxonomy	72
4.5.1	De elementen van de EU Taxonomy	73
4.5.2	Externe rapportage	78
4.5.3	EU Taxonomy en het Omnibus-voorstel	80
4.6	SFDR	80
4.6.1	Doelen van de SFDR	81
4.6.2	SFDR en het Omnibus-voorstel	81
4.7	Ten slotte	82
Casuïstiek	Internationale fietsenfabrikant	83

5	Het duurzaamheidsverslag	85
5.1	Inleiding	86
5.2	De kern en totstandkoming van een duurzaamheidsverslag	87
5.2.1	Het doel en belang van een duurzaamheidsverslag	88
5.2.2	De totstandkoming van een duurzaamheidsverslag	89
5.3	Rapportageverplichtingen onder de CSRD	93
5.3.1	Wie moeten rapporteren en vanaf wanneer?	94
5.3.2	Eisen aan rapportage	96
5.3.3	Externe controle en assurancevereisten	97
5.3.4	Deponeren en openbaar maken van het verslag	98
5.3.5	Het belang van vergelijkbaarheid en standaardisatie	98
5.4	Consolidatie van duurzaamheidsinformatie binnen concernstructuren	101
5.4.1	Wat betekent consolidatie onder de CSRD?	101
5.4.2	Wat betekent consolidatie onder de CSRD?	103
5.4.3	Uitdagingen en de rol van waardeketenrapportage bij consolidatie	106
5.5	European Sustainability Reporting Standards (ESRS)	110
5.5.1	Kenmerken van de ESRS	110
5.5.2	Hoe lees je de ESRS? Een praktische leeswijzer	114
5.5.3	De structuur van de ESRS	115
5.5.4	ESRS en de toepassing binnen bedrijven	119
5.5.5	De ESRS en externe controle (assurance)	124
5.5.6	De uitdagingen en voordelen van ESRS-implementatie	127
5.5.7	Toekomstige ontwikkelingen en de rol van ESRS in internationale duurzaamheidsrapportage	130
5.6	Ten slotte	134
Casuïstiek	Duurzaamheidsverslaggeving bij Translogistics Nederland bv	135

6	Algemene concepten binnen het duurzaamheidsverslag	139
6.1	Inleiding	140
6.2	Algemene eisen	141
6.2.1	Inleiding	141
6.2.2	Transparantie	143
6.2.3	Relevantie	146
6.2.4	Consistentie	148
6.2.5	Nauwkeurigheid	149
6.2.6	Volledigheid	150
6.2.7	Toekomstgerichtheid	152
6.3	Stakeholdersbetrokkenheid	154
6.3.1	Inleiding	154
6.3.2	Het belang van stakeholdersbetrokkenheid	158
6.3.3	Stakeholders versus shareholders	162
6.4	Dubbele materialiteit	162
6.4.1	Inleiding	162
6.4.2	Van principes naar eisen	163
6.4.3	Het concept dubbele materialiteit	166
6.4.4	Dubbele materialiteitsanalyse	170
6.5	Stappenplan voor dubbele materialiteitsanalyse	171
6.6	Due diligence	199
6.6.1	Inleiding	199
6.6.2	Van risicoanalyse naar kansenbeheer	200
6.6.3	Belang van due diligence in duurzaamheidsverslaggeving	202
6.7	Stappenplan van due diligence	205
6.8	Ten slotte	211
Casuïstiek	Sustainable Foods bv	212

7	Ecologische, sociale en governance (ESG) verplichtingen	221
7.1	Inleiding	222
7.2	Van CSRD naar geïntegreerde ESG-rapportage: de rol van ESRS in duurzaamheidsverslaggeving	223
7.2.1	Inleiding	223
7.2.2	De CSRD als wetgevend kader voor duurzaamheid	224
7.2.3	De ESRS als raamwerk voor duurzaamheidsrapportage	224
7.2.4	ESG binnen de ESRS	225
7.3	Eisen aan rapportage over ecologische impact	230
7.3.1	Inleiding	230
7.3.2	Klimaatverandering (ESRS E1)	232
7.3.3	Verontreiniging (ESRS E2)	239
7.3.4	Water en mariene hulpbronnen (ESRS E3)	243
7.3.5	Biodiversiteit en ecosystemen (ESRS E4)	246
7.3.6	Materiaalgebruik en circulaire economie (ESRS E5)	250
7.4	Eisen aan sociale rapportage	254
7.4.1	Inleiding	254
7.4.2	Eigen personeel (ESRS S1)	255
7.4.3	Werknemers in de waardeketen (ESRS S2)	261
7.4.4	Gemeenschappen en mensenrechten (ESRS S3)	267
7.4.5	Consumenten en eindgebruikers (ESRS S4)	271
7.5	Eisen aan governance-rapportage	274
7.5.1	Inleiding	274
7.5.2	Zakelijk gedrag (ESRS G1)	275
7.6	Emissieberekeningen voor ecologische rapportage	278
7.6.1	Inleiding	278
7.6.2	Scope-indeling van emissies	280
7.6.3	Rekenen aan emissies	286
7.7	Ten slotte	304
Casuïstiek	Green Energy Systems	305

8	Duurzaamheidsrapportage voor het mkb	317
8.1	Inleiding	318
8.2	Duurzaamheidsrapportage: de nieuwe realiteit voor mkb-ondernemingen	319
8.2.1	De rol van het mkb in duurzaamheidsrapportage	319
8.2.2	Wettelijke kaders en verplichtingen	320
8.2.3	Administratieve lasten en kostenbeheersing	321
8.2.4	Stappen voor het opstellen van een duurzaamheidsverslag	322
8.3	VSME-standaarden	326
8.3.1	Strategische overwegingen en risico's bij keuze rapportagestandaard	332
8.4	Invloed op het mkb	334
8.4.1	Financiële impact	334
8.4.2	Operationele impact	335
8.4.3	Impact op marktpositie	336
8.4.4	Impact van regelgeving	336
8.5	Implementatie en uitdagingen voor mkb-ondernemingen	339
8.5.1	Interne processen en dataverzameling	339
8.5.2	HR & bedrijfscultuur	340
8.5.3	Juridische verplichtingen en compliance	341
8.6	Technologie en innovatie in duurzaamheidsrapportage	344
8.6.1	Digitale tools voor mkb-ondernemingen	344
8.6.2	Big data en ESG-analyse	346
8.6.3	Automatisering en efficiëntie	347
8.7	Succesvolle ESG-rapportage: praktische tips voor mkb-ondernemingen	348
8.7.1	Checklist voor mkb-ondernemingen	349
8.7.2	Casestudy's van succesvolle mkb-ondernemingen	353
8.7.3	De rol van externe adviseurs en samenwerkingsverbanden	353
8.8	Ten slotte	355
Casuïstiek	Beauty Plaza	356

DEEL 3**Sturen met duurzaamheidsinformatie**369

9	Stuurinformatie	373
9.1	Inleiding	374
9.2	Sturen op duurzaamheid	374
9.2.1	Wat is sturen op duurzaamheid?	376
9.2.2	Het belang van duurzaamheidsinformatie	376
9.2.3	Het formuleren van duurzaamheids-KPI's	376
9.2.4	Aanvullende duurzaamheidsdoelstellingen buiten ESRS	379
9.3	De rol van de controller	380
9.3.1	Governance en duurzaamheid	380
9.3.2	De transitie van de functie van controller	380
9.3.3	Stuurinformatie en governance	381
9.3.4	Sturen op duurzaamheid	382
9.3.5	Governance en risicobeheersing in de ESRS	385
9.4	Beheersingsmodellen voor duurzaamheid	386
9.4.1	Balans tussen beheersing en innovatie: Levers of Control	388
9.4.2	Duurzaamheid in de praktijk meten: de Balanced Scorecard	389
9.4.3	Omgaan met duurzaamheidsrisico's: ISO31000	390
9.4.4	Risicomanagement en de rol van COSO ERM	392
9.4.5	Samenhang tussen de modellen	401
9.5	Bestuurlijke informatievoorziening en duurzaamheid	401
9.5.1	Ijsbergmodel	401
9.5.2	Beheersing van ESG-data	406
9.6	Ten slotte	407
Casuïstiek	Slachterij de Groen bv	408

10	Implementatie van de CSRD	411
10.1	Inleiding	412
10.2	Beheersing van het CSRD-project	413
10.2.1	Belang van implementatie van de CSRD	413
10.2.2	Integrated thinking	415
10.3	Beheersing van de materialiteit	416
10.3.1	Beoordelen van impact, risico's en kansen	416
10.3.2	Beheersing van de materialiteit	424
10.3.3	Het uitvoeren van een GAP-analyse	427
10.3.4	Stappenplan voor het uitvoeren van een GAP-analyse	427
10.4	Beheersing van de stakeholdersdialoog	432
10.4.1	Met wie gaat de organisatie de dialoog aan?	433
10.4.2	Vorbereiding van de dialoog	438
10.4.3	Hoe moet de dialoog gevoerd worden?	440
10.4.4	Relatie met het due diligenceproces	441
10.5	Beheersing van de waardeketen	443
10.5.1	Hoe verhoudt de waardeketen zich tot de CSRD?	445
10.5.2	Wisselwerking tussen businessmodel en bedrijfsstrategie	447
10.5.3	De waardeketen dekkingskaart	449
10.6	Ten slotte	459
Casuïstiek	Albert Heijn – Strategisch sturen op keteninformatie en CSRD-implementatie	460
11	Duurzaamheid & software	463
11.1	Inleiding	464
11.2	De rol van software bij het implementatietraject	464
11.3	Keuzes bij de aanschaf van software	465
11.4	Software inzetten in de organisatie	466
11.4.1	Projectmanagement	466
11.4.2	De stakeholdersdialoog	468
11.4.3	Software rondom de dubbele materialiteitsanalyse	468
11.4.4	Keuze van de datapunten vanuit het DMA	469
11.4.5	Digital tagging	471

11.5	De rol van AI bij duurzaamheidsverslaggeving	471
11.5.1	AI tijdens het implementatietraject	472
11.5.2	AI bij opstellen duurzaamheidsverslag	472
11.5.3	Het gebruik van AI door de accountant	474
11.6	Ten slotte	474
Casuïstiek	PLUS – Software en AI als motor voor duurzame verslaggeving	475
	DEEL 4	
	De controle van duurzaamheidsinformatie	479
12	De assurance-opdracht	483
12.1	Inleiding	484
12.2	Rol van de accountant	484
12.3	Implementatiebesluit in Nederland	489
12.4	Duurzaamheidscontrole tot nu toe	491
12.5	Verschillende mate van zekerheid	493
12.6	Ten slotte	496
Casuïstiek	Assurance op duurzaamheidsinformatie bij Tony's Chocolonely	497

13	Planning van de assurance-opdracht	499
13.1	Inleiding	500
13.2	De assurance-opdracht voor duurzaamheidsinformatie	501
13.3	Opdrachtaanvaarding	504
13.4	VGBA en duurzaamheidscontroles	513
13.5	ViO en duurzaamheid	516
13.6	Limited assurance versus reasonable assurance	517
13.7	Ten slotte	518
Casuïstiek	Assuranceplanning bij AS Watson Health & Beauty Benelux	520

14	Risico-inschatting	523
14.1	Inleiding	524
14.2	Frauderisico's	525
14.3	Risico-inschatting	532
14.4	Materialiteit bepalen	544
14.5	Het meenemen van duurzaamheidsrisico's bij de financiële audit	549
14.6	Ten slotte	550
Casuïstiek	Risico-inschatting bij assurance van AS Watsons duurzaamheidsverslag 2023	551

15	Interimcontrole van duurzaamheidsverslag	553
15.1	Inleiding	554
15.2	Interne processen bij duurzaamheidsinformatie	555
15.3	De dubbele materialiteitsanalyse	559
15.4	Overige werkzaamheden interimcontrole	572
15.5	Ten slotte	576
Casuïstiek	Interimcontrole bij Heineken nv	577
16	Gegevensgerichte werkzaamheden en conclusies	579
16.1	Inleiding	580
16.2	Controle van gegevens	580
16.3	Controle van tekst	583
16.4	Evaluatie van afwijkingen	586
16.5	Verklaringen en afronding	592
16.6	Ten slotte	596
Casuïstiek	Assurance bij duurzaamheidsverslag van Zuivelbedrijf De Linde	597
	Bronnenlijst figuren en tabellen	599
	Index	601
	Over de auteurs	611